

Haberler:

Osmanlı Türkçesi Çalıştayı'nın Ardından
After the Workshop of Ottoman Turkish

Yılmaz Kurt*

OTAM, Osmanlı Tarihi Araştırmaları için son derece önemli bir konuda bir ilke imza attı: Üniversitelerimizde ilk kez Osmanlı Türkçesi öğretiminin problemlerini tespit etmek ve çözüm yollarına aramak amacıyla bir Çalıştay düzenlendi. Sayın Rektörümüz Prof. Dr. Erkan İbiş'in de katkılarıyla 96 bilim insanının katıldığı bu çalıştay Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin ev sahipliğinde gerçekleşti. 14 Eylül 2012 Cuma günü başlayan Çalıştay'ın açılışında Düzenleme Kurulu adına birer konuşma yapan Prof. Dr. İsmail Parlatır ve Prof. Dr. Yılmaz Kurt Çalıştay'ın amacını ve konunun önemini açıkladılar. Dekan Prof. Dr. Rahmi Er Osmanlı Türkçesi Çalıştay'ının dil ve edebiyatı ilgilendirdiği kadar tarih ve sanat tarihi gibi bölümleri de ilgilendirdiğini ve bu yüzden çok geniş bir kapsamda düşünülmesi gerektiğini belirtti. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanı Sayın Adnan Tüzen, Şube Müdürü Mevlüt Çam ve Dekan Yardımcımız Prof. Dr. Ali Özçağlar ve değerli akademisyenlerimiz Çalıştay'a katılanlar arasında idi.

Çalıştay 3 ayrı salonda ve 3'er ayrı ihtisas grubu ile çalışmalarını sürdürdü. Birinci grup *Osmanlı Türkçesi Öğretimi Çalışma Grubu*, ikinci grup *Osmanlı Türkçesi Metinleri Çalışma Grubu* ve üçüncü grup da *Osmanlı Türkçesi Sözlük ve Ders Kitapları Çalışma Grubu* olarak belirlenmişti. Katılımcılar kendi ilgi alanları doğrultusunda istedikleri gruba katılmakta serbest bırakıldılar.

Bütün salonlarda birinci oturumlar konunun ana problemlerini tespit etmek amacıyla taşımaktaydı. Her salonda toplantıyı yürütmek üzere birer başkan ve birer sekreter görev almıştı. Çalıştay Düzenleme Kurulu tarafından belirlenmiş olan birer akademisyen konu alt başlıklarını ortaya koyan birer kısa konuşma yaptılar. Daha sonra diğer katılımcılar bu çerçevede görüşlerini belirttiler. Çalıştay sonuçlarının bir kitapta toplanabilmesi düşüncesiyle her üç salonda yapılan bütün görüşmeler videoya alındı. Oturum başkanları alınan ortak kararları Çalıştay Sekreteryasına iletiler ve ortak oturumda bütün katılımcılara duyurdular.

---

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Tarih Bölümü Başkanı ve OTAM Müdürü.

Yurdun dört bir tarafından ve farklı üniversitelerin Tarih ve Edebiyat bölümlerinden gelen değerli katılımcılar karşılaştıkları birçok sorun yüzünden oldukça dolu idiler. En çok tartışılan sorunların başında dersin adı gelmekteydi. *Osmanlı Türkçesi*, *Osmanlıca*, *Osmanlı Paleografyası*, *Eski yazı Metinler*, *Arap Harfli Türkçe Metinler*, *Osmanlı Diplomatiği* gibi değişik adlarla okutulan bu dersin haftalık ders sayısı da Üniversiteden üniversiteye değişebilmekteydi. Bazı üniversitelerde sadece birinci sınıflarda haftada 4 saat okutulmakta, bazı üniversitelerde haftada 2 saat olmak üzere 3 yıl boyunca düzenli olarak okutulmaktaydı. Bu dersleri kimin okutması gerektiği konusunda da kesin bir kural bulunmuyordu.

Ders isimlerinin farklı olması mezun olan öğrencilerin iş müracaatlarında veya yataç geçişlerde olumsuzluk yaratabilmekteydi. Bir resmi kurum arşiv memuru alım şartları arasına "İyi derecede Osmanlıca bilmek" şartını koymuşsa öğrencinin ders dökümlerinde dersin adı "Osmanlı Türkçesi" olduğu zaman kabul edilmeyebiliyor veya öğrenci ek belge götürmek zorunda kalabiliyordu. Üniversitelerde okutulan derslerin tek tip haline getirilemeyeceği son derece açıktır. Ancak bu tür farklı uygulamalar da akademik bir endişeden kaynaklanmıyor. Her üniversite, her bölüm dersin adını kendi kafasına göre koyduğu, bölümler arasında bir iletişim olmadığı için bu kadar farklı ders ismi ortaya çıkabiliyor.

Çağatay Türkçesi'ne *Çağatayca*, Kazak Türkçesi'ne *Kazakça* dendiği gibi Osmanlı Türkçesi'ne de *Osmanlıca* denilmiş ve söyleniş kolaylığı yüzünden bu kelimeler sözlüklerimize bu şekilde girmiştir. *Osmanlıca* denildiği zaman *Fransızca*, *Almanca*, *İtalyanca* gibi ayrı bir dil kast edilmediği açıktır. Ancak bugün Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde *Yunan Dili ve Edebiyatı* ayrı bir Anabilim Dalı; *Çağdaş Yunan Dili ve Edebiyatı* ise ayrı bir Anabilim Dalı olarak teşkilatlandırılmıştır. Osmanlı Türkçesi denildiğinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Dili Anabilim Dalı içerisinde, Kazak Türkçesi, Çağatay Türkçesi, Kırgız Türkçesi, Çuvaş Türkçesi vs. ile birlikte değerlendirilmektedir. Kendisi de bir dilci olan Sayın Rahmi Er'in Çalıştay açılış konuşmasında belirttiği gibi, konu sadece bir "dil" meselesi değildir. Konunun "tarih", "sanat", "estetik" boyutu da bulunmaktadır. "Osmanlıca eşittir Türkçe" dediğimiz vakit o zaman da ayrı bir uzmanlık alanı olarak görülmemekte ve dolayısıyla hiçbir değer ve önem verilmemektedir. "İyi derecede Osmanlıca bilmek" kendi anadilini konuşmak gibi görülürse "marifet" ve "iltifat" dengesi Türk Kültürünü temelden sarsacak bir problem haline dönecektir. O zaman biz "*Tarih-i Vâsıf*", "*Tâci't-tevârih*"i anlayacak bir nesil değil, okutacak akademisyen bile bulmakta zorlanacağız demektir.

Tarih bölümlerinde birinci sınıflarda *Osmanlıca* adıyla okutulan ders, ikinci sınıflarda *Osmanlı Paleografyası* adıyla arşiv metinlerini de kapsayacak şekilde okutulacak, üçüncü sınıflarda *Osmanlı Diplomatiği* adıyla arşiv belgelerinin temel yazı türleri belge özellikleri ile birlikte verilecek. Dördüncü sınıflarda ise

Osmanlı arşivlerinde görev almak veya fakültelerinde lisansüstü çalışma yapmak isteyen akademisyen adayları için *Osmanlı Arşiv Metinleri* gibi bir adla seçmeli olarak okutulması daha doğru olabilecektir. Edebiyat Bölümlerinde ise dersin adının *Osmanlı Türkçesi* olması uygun görülmektedir.

Osmanlıca veya Osmanlı Türkçesi derslerini verecek uzman kadroları yetiştirmek de uzmanlık alanlarına göre ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Birinci sınıfa yeni başlayan bir öğrenci için Osmanlı harflerini öğretmek işi özel bir ihtisas gerektirmeyebilir. Ancak ilk üç aydan sonra metin okumaya geçildiği zaman ihtisaslaşma devreye girecektir. Bir tarihçi *Fuzuli Divanı'nı* yorumlamakta zorlanacağı gibi, bir edebiyatçı da tarih deyimlerini ve terimlerini açıklamakta zorlanacaktır. Bu bakımdan bu iki ihtisas alanının uzmanlarının da farklı olması ve farklı yetiştirilmesi gerekir. Sosyal Bilimler liseleri için de aynı uzmanlaşma durumu söz konusudur. Sosyal Bilimler liselerinde yetişecek öğrencilerin hepsi Dil ve Edebiyat bölümlerine gitmeyecektir. Sayı bakımından Edebiyat ve Tarih bölümlerine her yıl sekizer bin öğrenci alınmaktadır. Dolayısıyla Sosyal Bilimler liselerinde bu dersleri okutacak öğretmenlerin de sadece Edebiyat öğretmenleri arasından seçilmiş olması akademik bakımdan doğru olmadığı gibi tarih mezunları için de açık bir haksızlık olmaktadır. MEB Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığı'ndan bu yanlışlığın ve bu haksızlığın düzeltilmesini beklemekteyiz.

Günümüzde öğrenci bir meslek seçerken haklı olarak aynı zamanda iş imkanlarına bakmaktadır. Öğrenci Osmanlıca dersine girerken bazen "önyargı" ile girebilmektedir. Ancak daha büyük sorun "Bu ders benim ne işime yarayacak" sorusuna yanlış veya eksik cevap vermesindedir. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün çok sayıda arşiv uzmanı aldığı yıllarda Osmanlıca derslerine öğrencilerin gösterdiği ilgi de o oranda artmıştı. Ancak son yıllarda bütün sınavlarda "ALES" ve "YABANCI DİL" notu öne çıkarılınca öğrencilerimiz de sınav kazanmak için bu alanlara yönelmişler ve Osmanlıca derslerini yük olarak görmeye başlamışlardır.

Osmanlıca derslerini okutacak olan hocaların bu alanda uzmanlaşması yanında bu arkadaşlarımızın işini kolaylaştırmak için Osmanlıca Dersleri'nin 20-30 kişilik gruplar halinde verilmesi de zorunludur. Öğrencinin verilen ödevlerle kontrol altında tutulması verimliliği artıracaktır. Verilen ödevlerin toplanması ve kontrol edilerek tekrar dağıtılması öğretim elemanı için büyük bir külfet olmakla birlikte kaçınılmaz bir zorunluluk olarak görülmektedir. Dönem sonunda öğrencinin ödev dosyasının kontrolü açısından yazılı sınavdan başarılı olanlar için ayrıca bir "sözlü sınav" yapılması başarıyı tartışmasız bir şekilde artırmaktadır. Pamukkale Üniversitesi Tarih Bölümü'nden Doç. Dr. Mehmet Yaşar Ertaş, öğrencilerden toplanan haftalık ödevlerin yoklama yerine sayılması gerektiği görüşünü öne sürdü. Çukurova Üniversitesi'nden Prof. Dr. İ. Çetin Derdiyok ve Muğla Üniversitesi Tarih Bölümü Başkanı Doç. Dr. Ahmet Yigit'in verdiği bilgilere göre "teorik derslerde 80 kişiden fazla olan sınıfların, uygulamalı derslerde 24 kişiden fazla" olan sınıfların bölünmesine Sayıştay onay vermiş

durumdadır. Selçuk Üniversitesi'nden Prof. Dr. Muhittin Tuş'un vurguladığı konu ise dersi veren hocanın öğrenciye dersi sevdirmesi gerektiği konusu idi.

Katılımcılardan büyük bir kısmı sınıfların kalabalıklığından ve 80- 90 kişiye aynı anda Osmanlıca öğretmeye çalışmanın zorluklarından söz ettiler. Kilis 7 Aralık Üniversitesi'nden Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali Yıldırım ve bazı katılımcılar öğrenci seviyesinin her yıl biraz daha düştüğünden şikayet ettiler. Prof. Dr. Ali Aktan gibi daha tecrübeli olan hocalarımız ise madalyonun diğer yüzüne de işaret etmekle yetindiler. Bu dersler öğrenciler için gerçekten zor dersler olduğu gibi bu dersleri okutmak da zor bir işti. Öğrenci saatlerce hazırlandığı gibi öğretim elemanı da okutacağı belge üzerinde yeteri kadar çalışmalı ve sınıfa hazırlıklı olarak girmeliydi.

Sayıştay yetkilileri derslerin ayrı gruplar halinde verilmesini bir zorunluluk olarak kabul etmiş olmakla birlikte sınavların ciddiyeti konusunda aynı esnekliği göstermekten uzak kalmışlardır. Son zamanlarda final sınavlarının gruplara ayrılarak yapılmasını "hazinenin zarara uğratılması" olarak algılamaktadırlar. Sınavların sağlıklı yapılabilmesi için bu bir zorunluluk olmakla birlikte, bu durum aşılamaz ise hocalarımızın bir sınıfı A, B, C şeklinde farklı sorularla sınav yapmalarından başka çıkar yol kalmamaktadır.

Mevcut ders kitapları içerisinde seçim yapılırken edebiyatçılar ve tarihçilerin genelde kendi ihtisas alanlarına göre kitap seçtikleri, bazı hocaların ise kendi zamanlarında okutulan kitapları tercih etmekte ısrarcı oldukları anlaşılmaktadır. Bazı hocalarımızın şikayeti ise yeni basımlar arasındaki değişiklikler konusunda idi ve gerçekten dersin işlenmesini güçleştiren bir soruna işaret ettiler.

19 Mayıs Üniversitesi Tarih Bölümünden Doç. Dr. Rıza Karagöz ise, bazı tarihçilerin "Osmanlıca derslerine gerek olup olmadığı" şeklinde bir tartışma içinde olduklarına ve dersin kredisinin dersin ödev ve zorluk derecesine uygun olarak artırılması gerektiği konusuna dikkat çekti. Gerçekten haftalık ödevlerle işlenen bir dersin ACTS kredisinin de buna göre yüksek olması Bologna süreci ilkelerine göre gereklidir. Son yıllarda dikkat çeken bir uygulama da Osmanlıca öğrenmek istemeyen ve alana başka disiplinlerden gelen akademisyen adaylarının 1928 yılından sonraki konulara yönelmek istemeleri olmaktadır. Bize göre Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün *Nutuk*'unu okuyamayan bir kimseye "tarihçi" unvanının verilmesi pek sağlıklı bir tutum değildir. Bu bakımdan Sayın Karagöz'ün eleştirilerine katılıyoruz.

Öğleden sonra yapılan 4. Oturum bütün grupların katıldığı ortak oturum olarak gerçekleştirildi. Bu oturumun ana konusu "Osmanlı Araştırmaları Anabilim Dalı kurulması" fikri idi. Yapılan tartışmalar sonucunda Osmanlıcanın sadece bir dil değil bir "kültür" meselesi olduğu vurgulandı. Yapılacak şey sadece bir alfabenin öğretilmesi, yapım ve çekim eklerinin öğretilmesi değildi. Sayın Doç. Dr. Necdet Gök'ün de belirttiği gibi konu edebiyatıyla, tarihiyle,

hukukuyla, sanatıyla, estetiği ile bir bütün olarak ele alınmalı ve işlenmeliydi. Bu iş ise sadece Tarih'in veya sadece Edebiyat'ın çatısı altında bir Anabilim dalı ile gerçekleştirilemeyecek kadar büyük ve önemli idi. Yapılacak şey bütün bu çalışmaları akademik seviyede bir bütün olarak ele alabilecek OSMANLI ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ açılmasıdır. Bütün katılımcıların ortak görüşü ve kararı olarak ortaya çıkan bu fikir bir anlamda Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü'nün "OSMANLI ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ" olarak teşkilatlanması demektir. O zaman Osmanlıca derslerini okutacak öğretim elemanlarını yetiştirmek üzere yetkili bir merkez kurulmuş olacaktı. Hat sanatı, tezhip sanatı gibi Osmanlı'dan günümüze gelmiş ve unutulmaya yüz tutmuş sanat dallarımızın yeniden canlandırılması için bir umut kapısı olacaktı. Buradan lisans diploması alanlar Sosyal Bilimler liselerinde Osmanlı Türkçesi derslerine öğretmen olarak atanacaklar; lisans üstü eğitimi bitirenler ise Üniversitelerde bu dersleri okutacaklar ve bu alanlarda akademisyen yetişmiş olacaktır. Yıllardır ihmal edilen bu konu uzmanlık konularının çeşitlendirilmesi ve yeni uzmanlık alanları yaratılması çabaları ile de örtüşmektedir.

Çalışmaya maddi destek Akçağ Yayınevi ve Yargı Yayınevi gibi iki özel kuruluştan sağlandı. Bu sayede Ankara dışından gelen katılımcıların uçak ve otobüs ücretleri ödenebildi. Ankara Başkent Öğretmenevi'nde konaklamaları sağlandı. Çalıştay için gereken afişler ve davetiyeler Ankara Üniversitesi Basımevi'nde bastırılırken şehir içi ulaşım da Ankara Üniversitesi Rektörlüğü araçlarıncı gerçekleştirildi.

Çalıştay Sekreteryasında Osmanlıca Okutmanımız Kezban Kaya ve Araştırma Görevlilerimiz Muhammed Ceyhan ile Ertan Ünlü görev aldılar. Yüksek lisans ve lisans öğrencilerimiz de Çalıştay'ın başarılı geçmesi için çaba harcadılar. Fakat hepsinden önemlisi Çalıştayın mimarları olan değerli katılımcılarımızın katkıları. Onlardan bir kısmının burada isimlerinden söz edebildik. Ama onların katkıları olmasa bu Çalıştay anlamsız olurdu. Hepsine teşekkürler.

Akçağ Yayınevi'nden Sayın Oğuz Ünalmiş, yeni bir Çalıştay için bizlere destek sözü verdi. Sayın Rektörümüz Prof. Dr. Erkan İbiş'in değerli katkılarının bundan sonra da artarak süreceğine inanıyoruz. Biz de OTAM olarak önümüzdeki yıllarda Osmanlı Türkçesi Çalıştay'ının daha özel gündemlerle toplanmasını istiyoruz. İkinci Çalıştayda tarihçileri ayrı, edebiyatçıları ayrı çağıracağız. Konuları da bir masa başında karşılıklı tartışarak daha dar alanda daha etkin kararlar alabileceğiz.

Osmanlı Türkçesi Çalıştay'ını başarı ile gerçekleştiren bilim insanlarına, Çalıştay sekreteryasına ve sponsorlarımıza teşekkür ediyoruz. Saygılarımızla.

